

Sygn. akt II Ca 1011/18

POSTANOWIENIE

Dnia 7 listopada 2018 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach – II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Cezary Klepacz

Sędziowie: SSO Rafał Adamczyk (spr.)

SSO Teresa Strojnowska

Protokolant: starszy protokolant sądowy Beata Wodecka

po rozpoznaniu w dniu 24 października 2018 r. w Kielcach

na rozprawie

sprawy z wniosku (...) Sp. z o. o. w M.

z udziałem (...) SA w L.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji uczestnika od postanowienia Sądu Rejonowego w Busku – Zdroju z dnia 6 marca 2018 r., sygn. akt I Ns 6/15

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Busku – Zdroju, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt **II Ca 1011/18**

UZASADNIENIE

(...) spółka z o. o. w M. domagała się ustanowienia za wynagrodzeniem służebności przesyłu na rzecz (...) SA w L., tj. na rzecz właściciela napowietrznych linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia, znajdujących się na nieruchomości wnioskodawcy, położonej w M., gmina P., oznaczonej jako działka (...), dla której prowadzona jest w Sądzie Rejonowym w Busku - Zdroju księga wieczysta (...), a także żądała zasądzenia kosztów postępowania. Wnioskodawca podnosił, że na tej nieruchomości znajdują się cztery napowietrzne linie wysokiego napięcia (linia 110 kV C. - M.), które wyłączają z użytkowania pas działki nr (...) o powierzchni 0,3209 ha, a przedsiębiorstwo energetyczne uczestnika korzysta z nieruchomości bez zgody wnioskodawcy, co w myśl art. 305² § 2 k.c. uzasadnia ustanowienie służebności przesyłu na działce nr (...) w zamian za wynagrodzenie.

(...) SA w L. wniósł o oddalenie wniosku o ustanowienie służebności przesyłu oraz o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestnika kosztów postępowania według norm przepisanych. Uczestnik zgłosił zarzut zasiedzenia służebności w zakresie odpowiadającym aktualnie służebności przesyłu – najpóźniej z dniem 1 stycznia 1985 r., wskazując, iż linia napowietrzna na działce wnioskodawcy została wybudowana w 1957 r.

Postanowieniem z dnia 6 marca 2018 r. Sąd Rejonowy w Busku - Zdroju ustanowił na nieruchomości położonej w M., gmina P., powiat (...), województwo (...), oznaczonej numerem ewidencyjnym działki (...), stanowiącej własność (...) spółki z o. o. w M., dla której w Sądzie Rejonowym w Busku – Zdroju IV Wydziale Ksiąg Wieczystych urzędzona jest księga wieczysta (...), służebność przesyłu na rzecz (...) SA w L. w postaci pasa gruntu o powierzchni 3209 m², oznaczoną numerami s1-s2-s3-s4-s5 na mapie do ustalenia służebności według wariantu 1., sporządzonej przez biegłego geodetę mgr inż. A. B. dnia 30 listopada 2015 r. (punkt I); zasądził tytułem jednorazowego wynagrodzenia za ustanowioną w punkcie I – szym służebność od uczestnika (...) SA w L. na rzecz wnioskodawcy (...) spółki z o. o. w M. kwotę 68905 zł, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od daty uprawomocnienia się orzeczenia (punkt II); zasądził od uczestnika (...) SA w L. na rzecz wnioskodawcy (...) spółki z o. o. w M. kwotę 1557 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania (punkt III); nakazał pobranie od uczestnika (...) SA w L. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Busku – Zdroju kwoty 4496,24 zł tytułem kosztów sądowych (punkt IV).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w 1977 r. Zakład (...), wchodzący w skład Zakładów (...), wybudował linię napowietrzną wysokiego napięcia 110 kV - relacji C. – M., która pierwotnie nosiła nazwę K. – B., a potem K. – W.. Wymieniona napowietrzna linia elektroenergetyczna została wybudowana w oparciu o ustawę z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli i przebiegała m. in. przez działkę o numerze ewidencyjnym (...), położoną w M., gmina P., objętą księgą wieczystą (...), która wówczas stanowiła własność Skarbu Państwa - Państwowego Funduszu Ziemi, na mocy dekretu z dnia 13 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej i przejściu na własność Państwa (...), stanowiącego własność S. F., a obecnie jest własnością wnioskodawcy. Na tej nieruchomości rozciągnięto cztery napowietrzne linie wysokiego napięcia. W dniu 10 października 1957 r. miał miejsce odbiór linii 110 kV P. - B., która została przyjęta na majątek i do eksploatacji Zakładu (...). Na nieruchomości znajduje się zabytkowy zespół dworsko – parkowy, pozostałości zamku na wyspie, dwór, ruina stajni i wozowni, wpisane do rejestru zabytków, na których przebudowę i budowę nowych uzyskał zgodę wnioskodawca. Zakłady (...) zmieniły nazwę z dniem 14 lutego 1985 r. na podstawie Zarządzenia Ministra Górnictwa i Energetyki na (...). Następnie Zarządzeniem Ministra Górnictwa i Energetyki nr 8/O. z dnia 22 kwietnia 1985 r. zostało utworzone Przedsiębiorstwo Państwowe pod nazwą (...), w skład którego weszły m. in. Zakłady (...). W wyniku podziału tego przedsiębiorstwa, co miało miejsce na podstawie Zarządzenia Ministra Przemysłu z 6 stycznia 1989 r. (61/ (...)/89), został utworzony Zakład (...) w S., który przejął składniki mienia powstałe z podziału przedsiębiorstwa (...). W 1993 r. Zakład (...) został przekształcony w spółkę akcyjną Skarbu Państwa pod nazwą Zakład (...) SA, a po kolejnej zmianie nazwy w 1995 r. - w Zakłady (...) SA w S.. W dniu 30 czerwca 2007 r. (...) SA zbył na rzecz (...) sp. z o. o. część przedsiębiorstwa, w tym budynki, budowle i ruchomy majątek sieciowy, w szczególności urządzenia służące do doprowadzania lub odprowadzania energii elektrycznej. Postanowieniem z dnia 6 sierpnia 2008 r. Sąd Rejonowy w Kielcach dokonał wpisu zmiany nazwy z Zakładów (...) sp. z o. o. na (...) sp. z o. o., natomiast w dniu 31 sierpnia 2010 r. Sąd Rejonowy w Lublinie wydał postanowienie o przejęciu przez (...) SA z siedzibą w (...) sp. z o. o. z siedzibą w S.. Na mocy tego postanowienia został wpisany oddział (...) SA. Przebiegające we wschodniej części nieruchomości wnioskodawcy napowietrzne linie wysokiego napięcia wyłączają z użytkowania działki nr (...) pas o powierzchni 0,3209 ha, przy uwzględnieniu pasa wyłączzonego bezpośrednio, a wynikającego z rozstawu przewodów linii energetycznej (6,5 m) i obustronnego (2 x 5 m) pasa bezpieczeństwa o łącznej szerokości 16,5 m - w zakresie punktów (...), według wariantu pierwszego opinii biegłego geodety mgr inż. A. B.. Wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu na rzecz wnioskodawcy, obejmujące także zmniejszenie wartości części nieruchomości wnioskodawcy, zostało oszacowane przez biegłą rzeczoznawcę mgr E. K. na kwotę 68905 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy wskazał, że bezsporny był przebieg fragmentu napowietrznej linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 110 kV, stanowiącej własność uczestnika przez nieruchomość wnioskodawcy - działkę nr (...), położoną w M., gmina P.. Umiejscowienie tej linii zostało potwierdzone protokołem odbioru robót inwestycyjnych w dniu 10 października 1957 r., a wnioskodawca stał się właścicielem nieruchomości w dniu 19 grudnia 2013 r. Na podstawie umowy aportowego zbycia przedsiębiorstwa z dnia 30 czerwca 2007 r., zawartej pomiędzy Zakładami (...) SA w S. a (...) sp. z o. o., przedstawiciele kontrahenta dokonali prawnego wydzielenia ze swej struktury operatora systemu dystrybucyjnego w formie wniesienia aportem przedsiębiorstwa w rozumieniu

art. 55¹ k.c. - zorganizowanego zespołu składników materialnych i niematerialnych, przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej związanej ze świadczeniem usług dystrybucji energii elektrycznej i wykonywania zadań operatora systemu dystrybucyjnego, stanowiącego zarazem zorganizowaną część przedsiębiorstwa z Zakładów (...) sp. z o. o., które zmieniło nazwę na (...) sp. z o. o., a w końcu z dniem 31 sierpnia 2010 r. zostało przejęte przez (...) SA z siedzibą w L., ze skutkami wynikającymi z art. 494 k.s.h. Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że uczestnik i jego poprzednicy prawni nie dysponowali żadnym tytułem pozwalającym na prawne korzystanie z nieruchomości. (...) SA w L. nie przedstawiła stosownej decyzji zezwalającej na rozciągnięcie na nieruchomości wnioskodawcy napowietrznej linii elektroenergetycznej, co przemawia - w ocenie Sądu Rejonowego - za przyjęciem złej wiary uczestnika, który odwoływał się jedynie do ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli, jako legitymującej jego działania w zakresie wejścia na nieruchomość poprzednika prawnego wnioskodawcy celem wybudowania linii przesyłowej. Sąd pierwszej instancji uznał za chybiony zarzut zasiedzenia, najpóźniej z dniem 1 stycznia 1985 r., służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Odwołując się do wyroku Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2009 r., IV CSK 291/09, Sąd Rejonowy podkreślił, iż przedsiębiorstwa państwowego nie można uznać w okresie do 1 lutego 1989 r. za samoistnego posiadacza nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności gruntowej (art. 352 k.c.), zatem niedopuszczalne jest zaliczenie przez przedsiębiorstwo państwowe wykonywanego przez nie posiadania przed tą datą do okresu potrzebnego do nabycia służebności przez zasiedzenie przez następcę prawnego tego przedsiębiorstwa. Wprawdzie Sąd Najwyższy nie wykluczał w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91 (OSNCP 1991, poz. 118) możliwości zasiedzenia służebności gruntowej przez przedsiębiorstwo państwowe, jednak z tym zastrzeżeniem, że pod rządem art. 128 k.c. nabycie takich praw mogło nastąpić do jednolitego funduszu własności państwowej. Nieruchomość pozostająca w zarządzie państwowej osoby prawnej nie była przedmiotem jej własności, a jej zasiedzenie w razie ziszczenia się przesłanek z art. 172 k.c. mogło nastąpić nie przez państwową jednostkę sprawującą zarząd, lecz przez Skarb Państwa. To samo odpowiednio dotyczyło zasiedzenia nieruchomości gruntowej, gdy posiadaczem takiej służebności bez tytułu prawnego, obciążającej nieruchomość niepaństwową, była państwowa osoba prawna. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, skoro niedopuszczalne jest zaliczenie posiadania, wykonywanego przed dniem 1 lutego 1989 r. przez przedsiębiorstwo państwowe, do okresu potrzebnego do nabycia służebności przez zasiedzenie przez następcę prawnego tego przedsiębiorstwa i skoro zarówno uczestnika, jak i jego poprzedników prawnych należy traktować jako posiadaczy w złej wierze, to do ewentualnego zasiedzenia mogłoby dojść dopiero w 2019 r. (art. 292 k.c. w zw. z art. 172 § 2 k.c.). Z tych przyczyn Sąd Rejonowy na podstawie art. 305² § 2 k.c. ustanowił na nieruchomości wnioskodawcy, oznaczonej jako działka nr (...) w M., gmina P., służebność przesyłu na rzecz uczestnika, według punktów s1-s2-s3-s4 i s5 na mapie sporządzonej przez geodetę A. B. zgodnie z wariantem pierwszym, a tytułem jednorazowego odszkodowania zasądził na rzecz wnioskodawcy kwotę 68905 zł, wyliczoną przez biegłą E. K.. Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania Sąd pierwszej instancji podał przepis art. 520 § 3 k.p.c.

(...) SA w L. wniósł apelację od powyższego postanowienia. Zaskarżył orzeczenie Sądu Rejonowego w całości. Zarzucił:

1. naruszenie przepisów postępowania – art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnej i zgodnej z obowiązującymi przepisami prawa oraz zasadami doświadczenia życiowego oceny materiału dowodowego zebranego w sprawie, skutkujący dowolnym doбором ustaleń faktycznych, ponieważ – z jednej strony Sąd przyjął, że nieruchomość wnioskodawcy objęta księgą wieczystą (...) na mocy dekretu o reformie rolnej w 1946 r. przeszła na własność Skarbu Państwa, a z drugiej – przyjął własność wnioskodawcy na dzień złożenia wniosku o ustanowienie służebności i dzień rozstrzygnięcia sprawy, pomijając ustalenie stanu własności nieruchomości w okresie blisko 26 lat pomiędzy dniem ustania jednolitego funduszu własności państwowej a dniem złożenia wniosku, co ma znaczenie w odniesieniu do możliwości prawnej powstania ex lege służebności gruntowej o treści służebności przesyłu, a w razie nieuwzględnienia służebności ustawowej - dla rzeczowego rozważenia nastąpienia zasiedzenia w dobrej wierze, zarzuconej w postępowaniu przez uczestnika służebności przesyłu, z upływem 20 lat od dnia ustania jednolitego funduszu własności państwowej;

2. naruszenie przepisów postępowania – art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie przyczyn, dla których Sąd nie podjął ustalenia podmiotu, któremu przysługiwało prawo własności w odniesieniu do nieruchomości objętej księgą

wieczystą (...) w okresie od ustania jednolitego funduszu własności państwowej do dnia zainicjowania przedmiotowej sprawy przez wnioskodawcę;

3. naruszenie przepisów postępowania – art. 228 k.p.c. w zw. z art. 229 k.p.c., art. 230 k.p.c. i art. 231 k.p.c. poprzez pominięcie faktu notoryjnego ustania jednolitego funduszu własności państwowej po dniu 31 stycznia 1989 r., obejmującego urządzenia przesyłowe, przedsiębiorstwo poprzednika uczestnika i nieruchomości, na których urządzenia te zostały posadowione zgodnie z wolą jedyne go właściciela przedsiębiorstwa poprzednika uczestnika i nieruchomości, czyli Skarbu Państwa, a po ustaniu jednolitego funduszu własności państwowej, że urządzenia te weszły w skład przedsiębiorstwa poprzednika uczestnika i w efekcie w dacie ustania tego funduszu poprzednik uczestnika był w dobrej wierze w posiadaniu nieruchomości pod urządzeniami, co uczestnik wykazał (podstawami do domniemania, twierdzeniami i dowodami niezaprzeczonymi przez wnioskodawcę - skoro Skarb Państwa sam udzielił sobie zgody na posadowienie własnych urządzeń przesyłowych na swojej nieruchomości, to niewątpliwie był w dobrej wierze co do prawa do nieruchomości);

4. naruszenie przepisów postępowania – art. 234 k.p.c. poprzez przyjęcie a limine braku dobrej wiary po stronie uczestnika, w następstwie poczynienia ustaleń sprzecznych z zebrany m materiałem dowodowym sprawy;

5. naruszenie przepisów postępowania – art. 520 § 3 k.p.c. poprzez ich nieprawidłowe zastosowanie, ponieważ w następstwie oddalenia wniosku w całości uczestnik uzyskałby od wnioskodawcy całość poniesionych kosztów procesu i nie zostałby obciążony kosztami także na rzecz Skarbu Państwa;

6. naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 285 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 292 k.c. w zw. z art. 551 k.c. w zw. z art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 352 § 1 i § 2 k.c. poprzez ich niezastosowanie, a w konsekwencji nieprzyjęcie, iż wskutek ustania jednolitego funduszu własności państwowej i uwłaszczenia poprzednika uczestnika (przedsiębiorstwa państwowego) zarządzanym przez niego mieniem – na podstawie również niezastosowanych przez Sąd przepisów art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r., nr 2, poz. 6) nastąpiło z mocy prawa ustanowienie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, z dniem 7 stycznia 1991 r.;

7. naruszenie przepisów prawa materialnego - poprzez błędną wykładnię art. 7 k.c. w zw. z art. 6 k.c. oraz w zw. z art. 234 k.p.c., a w konsekwencji nieprawidłowe przyjęcie braku po stronie uczestnika i jego poprzedników prawnych dobrej wiary w posiadaniu nieruchomości wnioskodawcy w zakresie służebności gruntowej o treści służebności przesyłu, podczas gdy prawidłowo poczynione ustalenia faktyczne i brak inicjatywy dowodowej czy kontrdowodowej ze strony wnioskodawcy nie dają podstaw do odmiennej podstawy do domniemania ani do obalenia dobrej wiary w momencie objęcia nieruchomości w posiadanie;

8. naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 305¹ k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c. w zw. z art. 292 zd. 2 w zw. z art. 172 § 1 lub 2 k.c., a w konsekwencji wadliwe przyjęcie, iż uczestnik nie zasiedział służebności gruntowej o treści służebności przesyłu, polegającej na korzystaniu z nieruchomości wnioskodawcy w odniesieniu do urządzeń uczestnika znajdujących się na tej nieruchomości, w zakresie sformułowanym w pismach uczestnika, z upływem 20 lat, tj. z dniem 2 lutego 2009 r.;

9. naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez niezastosowanie art. 10 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. z 1990 r., nr 55, poz. 321, ze zmianami), przyznającego uczestnikowi prawo domagania się doliczenia okresu przed dniem 1 października 1990 r. do okresu zasiedzenia przeciwko Skarbowi Państwa.

Podnosząc powyższe zarzuty, uczestnik domagał się zmiany zaskarżonego postanowienia w całości, w zakresie punktów I i II przez oddalenie wniosku, a w zakresie punktów III i IV – poprzez zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestnika kosztów postępowania (w całości), nieobciążanie uczestnika dalszymi kosztami sądowymi, względnie nakazanie pobrania kosztów sądowych od wnioskodawcy na rzecz Skarbu Państwa, a także wniósł o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestnika kosztów postępowania apelacyjnego. W przypadku uznania przez Sąd odwoławczy,

że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy lub zachodzi konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, uczestnik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawca domagał się oddalenia apelacji i zasądzenia od uczestnika na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna w zakresie, w jakim doprowadziła do uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Busku - Zdroju, bowiem Sąd ten nie rozpoznał istoty sprawy.

Stosownie do art. 305¹ k.c. i art. 305² § 2 k.c., służebność przesyłu polega na obciążeniu nieruchomości na rzecz przedsiębiorcy, którego własność stanowią urządzenia, o których mowa w art. 49 § 1 k.c., prawem polegającym na tym, że przedsiębiorca może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń. Pojęcia „korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej” oraz „zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń”, jakkolwiek mają charakter normatywny, są tak ogólne, iż w każdym wypadku wymagają wypełnienia przez sąd indywidualną treścią, uwzględniającą tzw. czynny charakter służebności. Zwroty te wyznaczają przedmiotowy zasięg obciążeń, obejmujący nie tylko powinność oznaczenia terenu, na którym będą one realizowane, ale również rodzaju i rozmiaru uprawnień przedsiębiorcy. Przepis art. 305¹ k.c. nie rozstrzyga *expressis verbis* zakresu funkcjonowania określonej służebności, dlatego skonkretyzowanie treści służebności następuje przy jej ustanowieniu, za czym przemawiają także: jej podobieństwo do służebności gruntowej, dodatkowo podkreślone odwołaniem z art. 305⁴ k.c., możliwość ujawnienia powstałego ograniczonego prawa rzeczowego w księdze wieczystej, pewność stosunków prawnych i bezpieczeństwo obrotu. Uszczegółowienie winno być odpowiednie dla specyfiki przedsiębiorstwa, charakteru i umiejscowienia urządzeń przesyłowych, obecnego sposobu ich wykorzystywania, przyszłych działań mieszczących się w granicach prawidłowego gospodarowania oraz przewidywalnych potrzeb. Biorąc pod uwagę przeznaczenie urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1 k.c., trzeba przyjąć, iż na treść służebności składa się przede wszystkim uprawnienie do posadowienia urządzeń wraz z zachowaniem pasa technicznego, a obciążenie obejmuje utrzymywanie tych urządzeń, dostęp do nich, korzystanie z nich poprzez bieżącą eksploatację, dokonywanie kontroli, przeglądów, konserwacji, modernizacji, remontów, usuwanie awarii, wymiany urządzeń w zakresie niezbędnym dla zapewnienia prawidłowego i niezakłóconego działania sieci przesyłowej przedsiębiorstwa. Z oczywistych względów nie chodzi tu o zdarzenia nadzwyczajne, wynikające z siły wyższej lub konieczności odwrócenia grożącego niebezpieczeństwa. Uprawnienia przedsiębiorcy do naruszenia prawa własności i odpowiednio obowiązki znoszenia ich przez właściciela będą bowiem wówczas wprost oparte na przepisach ustawowych (art. 140 k.c., art. 142 k.c.). Zwrot „urządzenia” powinien być rozumiany szeroko i obejmować zarówno urządzenia jako pojedyncze rzeczy ruchome, instalacje jako rzecz złożoną z urządzeń, sieci jako zbiór rzeczy (urządzeń i instalacji). Określając zakres służebności, sąd powinien mieć na względzie zasady współżycia społecznego, zwyczaje miejscowe oraz jak najmniejsze utrudnienie korzystania z nieruchomości obciążonej (art. 305⁴ k.c. w zw. z art. 287 k.c. i art. 288 k.c.). Jeżeli zatem potencjalna wymiana słupów podtrzymujących linię napowietrzną może być zaliczona, mimo małej częstotliwości, do zwykłej wymiany urządzeń, to prace z tym związane będą dotyczyć obszaru ich bezpośredniego sąsiedztwa, a nie całej instalacji i brak podstaw do ustanawiania służebności co do tej samej szerokości gruntu na całej nieruchomości. Formalizm prawa rzeczowego, ingerencja w konstytucyjnie chronione prawo własności wymagają nie tylko legalnego wkroczenia osób trzecich w sferę prawnie chronioną, ale i wyznaczenia przedmiotowego oraz terytorialnego zakresu jego ograniczeń, wynikających z ustanowienia służebności przesyłu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2008 r., II CSK 627/07, LEX nr 479316). Powierzchnia nieruchomości zajęta pod służebność powinna zabezpieczać potrzeby eksploataowania urządzeń przez przedsiębiorcę przesyłowego, zapewniając możliwość prawidłowego korzystania z nich, ale także ich konserwacji, naprawy, modernizacji, usuwania awarii. Nie należy ich identyfikować z przesłankami decydującymi o wyznaczeniu strefy kontrolowanej, w obrębie

której trzeba liczyć się z istnieniem urządzenia przesyłowego, celem stworzenia warunków jego bezpiecznego funkcjonowania w otoczeniu urządzeń przesyłowych, nie wyznacza ona bowiem potrzeb przedsiębiorcy przesyłowego w zakresie korzystania z nieruchomości obciążonej służebnością. Niewątpliwie ustalenie tytułu do korzystania z cudzej nieruchomości na rzecz przedsiębiorcy przesyłowego prowadzi do ograniczenia prawa właściciela nieruchomości obciążonej i powinno dotyczyć tylko takiej sfery uprawnień, jaka okaże się niezbędna dla osiągnięcia celów, które przedsiębiorca zamierza realizować przy pomocy urządzeń określonych w art. 49 § 1 k.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2015 r., I CSK 629/14, LEX nr 1766001; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CSK 770/15, LEX nr 2374990; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2018 r., IV CSK 604/17, LEX nr 2500417).

Istotą sprawy o ustanowienie służebności przesyłu i koniecznym warunkiem uznania orzeczenia sądowego za rozpoznające tę istotę jest precyzyjne określenie czynności, które w wykonywaniu służebności przesyłu mógłby podejmować przedsiębiorca na nieruchomości obciążonej. Niezbędne jest więc dokładne opisanie uprawnień przedsiębiorcy, składających się na treść tej służebności. Nie można mówić o rozpoznaniu istoty sprawy o ustanowienie służebności przesyłu (art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) w sytuacji, gdy wniosek o wszczęcie postępowania nie określał, na czym konkretnie miałyby polegać czynności, które - w wykonaniu służebności - uprawniony mógłby podejmować na obciążonej nieruchomości, a sąd pierwszej instancji mimo to wniosek ten uwzględnił i orzekł o ustanowieniu służebności, nie wymieniając uprawnień podmiotu, na rzecz którego służebność została ustanowiona (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 3 czerwca 2015 r., V CZ 26/15, LEX nr 1764822). Wymogowi oznaczoneści służebności przesyłu nie czyni bowiem zadość poprzestanie na wskazaniu, że służebność ma postać pasa gruntu o powierzchni 3209 m², oznaczonego numerami s1-s2-s3-s4-s5 na mapie do ustalenia służebności według wariantu 1, sporządzonej przez biegłego geodetę mgr inż. A. B. dnia 30 listopada 2015 r. (por. też uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2012 r., V CSK 190/11, LEX nr 1212828). Z motywów orzeczenia wydanego w niniejszej sprawie nie wynika, aby Sąd Rejonowy rozważał, z jakich przyczyn ten obszar nieruchomości wnioskodawcy powinien zostać obciążony służebnością przesyłu (kwestia szerokości „pasa służebnego” była sporna – por. pismo uczestnika – k. 133), w jaki sposób to obciążenie wpłynie na sposób korzystania z gruntu, na którym służebność zostanie ustanowiona, z jakimi uciążliwościami dla właściciela będzie się wiązać, jakie czynności może podejmować przedsiębiorca na nieruchomości obciążonej w wykonywaniu służebności przesyłu.

Ustanowienie służebności przesyłu następuje w postępowaniu nieprocesowym. Cele tego postępowania są szersze niż przyznanie racji jednemu z uczestników. Postępowanie w przedmiocie ustanowienia służebności przesyłu jest wprawdzie wszczynane na wniosek, jednak sąd, związany wnioskiem co do określenia nieruchomości obciążonej, musi ustalić treść konkretnej służebności z uwzględnieniem kryteriów ustawowych, przy odniesieniu ich do okoliczności faktycznych sprawy. Wymaga to niejednokrotnie obszernego postępowania dowodowego, a nałożenie na sąd obowiązku działania z urzędu oznacza, iż sąd nie może skutecznie powołać się na brak udowodnienia przez uczestnika danej okoliczności. Jeżeli jest ona istotna dla rozstrzygnięcia sprawy, a brak jest inicjatywy dowodowej uczestnika, sąd ma obowiązek taki dowód przeprowadzić z urzędu. Dowód z opinii biegłego ze względu na jego składnik w postaci wiadomości specjalnych stanowi dowód tego rodzaju, że nie może być zastąpiony inną czynnością dowodową, np. przesłuchaniem świadka. Jeżeli więc - zgodnie z art. 278 § 1 k.p.c. - sąd może uzyskać wiadomości specjalne wyłącznie na skutek skorzystania z pomocy biegłego, to sąd dopuszcza się naruszenia art. 232 zdanie drugie k.p.c., gdy z urzędu nie przeprowadza dowodu z opinii biegłego, niezbędnego dla właściwej oceny zasadności zgłoszonego zarzutu (np. że brak jest normatywnie i technicznie uzasadnionych podstaw do określenia „pasa bezpiecznego” dla linii energetycznej uczestnika, a przebieg pasa służebności powinien odpowiadać wyłącznie rozstawowi przewodów linii – k. 133). W razie braku odpowiedniej inicjatywy dowodowej uczestników dopuszczenie w takiej sytuacji dowodów z urzędu stanowi jedyny sposób przeciwdziałania niebezpieczeństwu oczywiście nieprawidłowego rozstrzygnięcia sprawy. W niniejszej sprawie zakres przestrzenny służebności i czynności konieczne do wykonywania przez przedsiębiorcę na nieruchomości obciążonej w ramach służebności przesyłu powinny być przedmiotem kompleksowej analizy biegłego z zakresu elektroenergetyki, a nie wyłącznie biegłego geodety (zob. również uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2014 r., IV CSK 450/13, LEX nr 1476969).

Przedsiębiorstwo przesyłowe (...) SA w L. w toku postępowania o ustanowienie służebności przesyłu zgłosiło zarzut zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu (k. 46). W ten sposób uczestnik bronił się przed żądaniem właściciela nieruchomości, twierdząc, że doszło już do zasiedzenia służebności przez poprzednika prawnego tego przedsiębiorstwa, co oznaczałoby, iż żądanie wnioskodawcy jest bezzasadne albo bezprzedmiotowe. W przypadku nabycia służebności w drodze zasiedzenia (...) SA w L. dysponowałaby bowiem uprawnieniem do korzystania z nieruchomości (...) Spółki z o. o. w M. w zakresie niezbędnym do obsługi urządzeń elektroenergetycznych, a to wykluczałoby możliwość ustanowienia służebności przesyłu o takiej samej treści (zob. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2016 r., V CSK 547/15, LEX nr 2080888). Zarzut podniesiony przez uczestnika ma charakter peremptoryjny - niweczący roszczenie. Nie można przy tym wykluczyć, że w razie braku tożsamości co do charakteru i zakresu prawa, którego dotyczył wniosek, z treścią prawa nabytego w drodze zasiedzenia przez poprzednika prawnego uczestnika - w szczególności gdyby zakres służebności uzyskanej przez zasiedzenie okazał się niewystarczający w stosunku do potrzeb właściciela urządzeń przesyłowych, mogłoby być uzasadnione częściowe uwzględnienie wniosku (poprzez określenie przez Sąd dodatkowych uprawnień przedsiębiorcy i obowiązków wnioskodawcy).

Zgodnie z zasadą jednolitego funduszu własności państwowej, wyrażoną w art. 128 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lutego 1989 r. – daty wejścia w życie ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny (Dz. U. nr 3, poz. 11), własność ogólnonarodowa przysługiwała niepodzielnie Państwu, a państwowe osoby prawne, np. przedsiębiorstwa państwowe, wykonywały jedynie uprawnienia płynące z własności państwowej. Przedsiębiorstwa te, korzystając z nieruchomości stanowiących własność innych osób, w zakresie niezbędnym do eksploatacji znajdujących się na gruntach urządzeń infrastruktury elektroenergetycznej wykonywały jedynie uprawnienia należące do sfery mienia państwowego - co stanowiło przesłankę zasiedzenia służebności w myśl przepisu art. 292 k.c. w zw. z art. 172 § 2 k.c. Obejmowanie nieruchomości w posiadanie przez Skarb Państwa w celu budowy a następnie konserwacji linii energetycznych następowało w wyniku wykonywania państwowych zadań gospodarczych. Dostarczanie przez państwowe przedsiębiorstwa energetyczne energii elektrycznej oraz budowa i konserwacja urządzeń do tego służących należały bowiem do sfery działalności gospodarczej państwa - dominium. Tym samym Skarb Państwa winien być uznany za posiadacza tych urządzeń oraz nieruchomości, na których się znajdują - w zakresie odpowiadającym służebności przesyłowej (por. m. in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2009 r., III CZP 70/09, OSNC 2010/5/64; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2013 r., IV CSK 672/12, LEX nr 1360293). Przedsiębiorstwa państwowe wykonywały posiadanie mogące doprowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej, z tym zastrzeżeniem, że pod rządem art. 128 k.c. nabycie takiego prawa następowało do jednolitego funduszu własności państwowej. Było to posiadanie zależne w granicach służebności. Posiadaczem służebności jest ten, kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności i o tym jego charakterze przesądza sam fakt posiadania, które musi mieć pewne cechy stabilności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 1967 r., III CR 270/66, OSNC 1967/9/160). Państwowa osoba prawna w toku swej działalności nabywała określone składniki mienia, także ruchomego (maszyny, urządzenia itp.), które wchodziły w skład mienia ogólnonarodowego. Mimo że stroną umów dotyczących tych rzeczy było przedsiębiorstwo państwowe lub inna państwowa osoba prawna, właścicielem nabytej od osoby fizycznej nieruchomości nie stawało się przedsiębiorstwo lub ta inna osoba prawna, lecz – zgodnie z zasadą wyrażoną pierwotnie w art. 128 § 1 k.c. – Państwo. Takie same skutki prawne należało przyjmować w odniesieniu do innych składników majątkowych (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasadę prawną z dnia 7 listopada 1980 r., III CZP 2/80, OSNC 1981/4/47). Nadanie z dniem 1 lutego 1989 r. nowego brzmienia przepisowi art. 128 k.c.: „Własność ogólnonarodowa (państwowa) przysługuje Skarbowi Państwa albo innym państwowym osobom prawnym” nie skutkowało automatycznym nabyciem przez przedsiębiorstwa państwowe na własność składników majątkowych znajdujących się dotąd w dyspozycji tych państwowych osób prawnych. Dopiero art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 1991 r., nr 2, poz. 6) uchylił z dniem 7 stycznia 1991 r. przepis art. 42 ust. 3 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (tekst jednolity Dz. U. z 1987 r., nr 35, poz. 201, ze zmianami), zgodnie z którym przedsiębiorstwo państwowe wykonuje wszelkie uprawnienia w stosunku do mienia ogólnonarodowego będącego w jego dyspozycji, z wyjątkiem uprawnień wyłączonych przepisami ustawowymi, a

jednocześnie nadano nowe brzmienie przepisowi art. 42 ust. 2 tej ustawy: „przedsiębiorstwo państwowe gospodarując wydzielonym mu i nabytym mieniem, zapewnia jego ochronę”. Przepis ten prowadzi do wniosku, że przedsiębiorstwo państwowe gospodaruje wydzielonym mu i nabytym mieniem, gdyż jest państwową osobą prawną, której – zgodnie z art. 44¹ § 1 k.c. – przysługuje własność mienia państwowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2015 r., IV CSK 280/14, LEX nr 1660670). W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasadzie prawnej z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91, OSNC 1991/10-12/118, a także – między innymi - w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2008 r., II CSK 314/08, LEX nr 490513, w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 465/09, LEX nr 738479, w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2011 r., V CSK 502/10, LEX nr 1096048 zaprezentowano stanowisko, iż z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny (Dz. U. nr 3, poz. 11) została zniesiona zasada, że jedynie Skarbowi Państwa może przysługiwać prawo własności mienia państwowego, w wyniku czego państwowe osoby prawne uzyskały zdolność prawną w zakresie nabywania składników majątkowych na własność. Zmiana art 128 k.c. nie spowodowała jednak z mocy prawa przekształcenia przysługujących państwowym osobom prawnym uprawnień do części mienia ogólnonarodowego, pozostających w ich zarządzie w dniu wejścia w życie wymienionej ustawy. Przekształcenie zarządu, w odniesieniu do budynków, innych urządzeń i lokali znajdujących się na gruntach Skarbu Państwa - w prawo własności, następowało na podstawie art 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami i wywłaszczeniu (Dz. U nr 79, poz. 464), która weszła w życie w dniu 5 grudnia 1990 r., a co do innych składników majątkowych (w prawo własności) nastąpiło na podstawie ustaw określających ustrój majątkowy państwowych osób prawnych lub przepisów odnoszących się do pewnych rodzajów rzeczy, a taką regulacją w odniesieniu do przedsiębiorstw państwowych była ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 1991 r., nr 2, poz. 6), która weszła w życie z dniem 7 stycznia 1991 r.

W orzecznictwie ugruntowane jest stanowisko, że przedsiębiorstwo państwowe do okresu swojego posiadania służebności o treści służebności przesyłu, może doliczyć czas posiadania służebności przez Skarb Państwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2013 r., I CSK 495/12, LEX nr 1365592; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2016 r., V CSK 224/15, LEX nr 1977833; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2008 r., I CSK 171/08, OSNC 2010/1/15; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2015 r., V CSK 26/14, LEX nr 1648193). Może to uczynić także następca tego przedsiębiorstwa. Przyjęcie przeciwnego poglądu przez Sąd Rejonowy doprowadziło do zaniechania należytego rozważenia zgłoszonego przez uczestnika zarzutu zasiedzenia służebności.

Przepisy o służebności przesyłu zostały wprowadzone do kodeksu cywilnego ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 116, poz. 731), obowiązującą od dnia 3 sierpnia 2008 r. Ustawodawca zdecydował o wyodrębnieniu tej służebności ze służebności gruntowych i przyjął, iż polega ona na obciążeniu nieruchomości na rzecz przedsiębiorcy prawem umożliwiającym korzystanie z tej nieruchomości w oznaczonym zakresie, zgodnie z przeznaczeniem urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1 k.c. (art. 305¹ k.c.). Po dniu 3 sierpnia 2008 r. nieruchomość może być umownie obciążona służebnością na rzecz przedsiębiorstwa wykorzystującego urządzenie przesyłowe. Po odpowiednio długim czasie (dwadzieścia lat posiadania służebności w dobrej wierze lub trzydzieści lat posiadania służebności w złej wierze, liczone od dnia 3 sierpnia 2008 r. – art. 352 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 172 § 1 i 2 k.c.) może również dojść do zasiedzenia służebności przesyłu przez przedsiębiorstwo, które korzysta z cudzej nieruchomości na zasadach określonych w art. 305¹ k.c. W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu (art. 305¹ – 305⁴ k.c.) było dopuszczalne nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu, jako pewnego rodzaju służebności gruntowej (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, Biuletyn SN 2008/10/7; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2008 r., II CSK 389/08, LEX nr 484715; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2010 r., I CSK 606/09, LEX nr 737248; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2012 r., II CSK 120/12, LEX nr 1267161; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2013 r., V CSK 129/12, LEX nr 1294483; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013/12/139; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 2013 r., V CSK 321/12, LEX nr 1381040; uchwała

Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZP 31/13, OSNC 2014/2/11; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2014 r., II CSK 551/13, OSNC 2015/6/72). Okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹ - 305⁴ k.c. podlega doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności (por. powołana wyżej uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013/12/139).

Sąd Rejonowy przyjął, że działka o numerze ewidencyjnym (...), położona w M., gmina P., objęta księgą wieczystą (...) stanowiła własność Skarbu Państwa - Państwowego Funduszu Ziemi na mocy dekretu z dnia 13 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej i przejściu na własność Państwa (...), będącego własnością S. F. (k. 338). Nie zostało jednak wyjaśnione, na podstawie jakich dowodów Sąd pierwszej instancji dokonał takich ustaleń. W aktach księgi wieczystej KI1B/00042691/3 brak jest dokumentów świadczących o powyższej okoliczności. Księga wieczysta Kw nr (...) Sądu Rejonowego w Busku – Zdroju została założona w dniu 2 listopada 1995 r. dla nieruchomości rolnej, położonej we wsi M., gmina P., o powierzchni 1,87 ha, składającej się z działek gruntu nr (...), odłączonej z księgi wieczystej M. rep. 173 (zawiadomienie – k. 3 akt KI1B/00042691/3), a pierwsze dokumenty dotyczące działki nr (...) znajdują się na k. 150 akt tej księgi i pochodzą z 2002 r. Sąd pierwszej instancji zaniechał badania stanu prawnego nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) w całym okresie mogącym prowadzić do zasiedzenia służebności o treści służebności przesyłu – tym samym nie wiadomo, przeciwko komu biegło zasiedzenie. Jeśli właścicielem nieruchomości obciążonej, jak i właścicielem przedsiębiorstwa przesyłowego i znajdujących się na nieruchomości urządzeń był Skarb Państwa, nie mogło w ogóle w tym czasie dojść do zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, gdyż właściciel nie może nabyć przez zasiedzenie służebności na nieruchomości stanowiącej jego własność. Władanie prawne (uprawnionego) nie prowadzi do zasiedzenia. Zasiedzenie jest bowiem pierwotnym sposobem nabycia przewidzianego przez ustawę prawa rzeczowego przez nieuprawnionego na skutek długotrwałego posiadania. Nie jest możliwe skrócenie terminu posiadania wymaganego do zasiedzenia służebności na podstawie art. 10 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny (Dz. U. nr 55, poz. 321, ze zmianami) w zw. z art. 292 zdanie drugie k.c. o okres korzystania z urządzeń infrastruktury elektroenergetycznej przez przedsiębiorstwo państwowe w czasie, gdy nieruchomość, na której znajdowały się te urządzenia była przedmiotem własności państwowej. Zgodnie z art. 176 k.c. - zarówno stosowanym w związku z art. 172 k.c., jak i w związku z art. 292 k.c. - posiadacz na potrzeby zasiedzenia do czasu swego posiadania może doliczyć czas posiadania poprzednika tylko o tyle, o ile do przeniesienia posiadania doszło podczas biegu zasiedzenia, co oczywiście wyklucza doliczenie przez obecnego posiadacza czasu posiadania poprzednika, który był posiadaczem uprawnionym (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 465/09, LEX nr 738479; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2016 r., V CSK 224/15, LEX nr 1977833).

Skoro Sąd pierwszej instancji nie ustalił okoliczności pozwalających na ocenę, czy zaistniały przesłanki konieczne do nabycia przez poprzednika prawnego uczestnika w drodze zasiedzenia służebności o treści służebności przesyłu, to nie została rozpoznana istota sprawy również w tym zakresie. W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż pojęcie nierozpoznania istoty sprawy obejmuje sytuacje, gdy sąd pierwszej instancji nie odniósł się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź gdy zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony (uczestnika), niezasadnie uznając, że taka konieczność nie zachodzi ze względu na występowanie materialnoprawnych lub procesowych przesłanek, które unicestwiają zgłoszone roszczenie (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22; z dnia 13 marca 2014 r., I CZ 10/14, LEX nr 1521215 i z dnia 6 sierpnia 2014 r., I CZ 48/14, LEX nr 1511584). Nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi także w przypadku dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez wskazania podstawy faktycznej, co wymagałoby poczynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej; w takiej sytuacji uzasadnione jest uchylene orzeczenia z uwagi na respektowanie uprawnień stron (uczestników), wynikających z zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013/5/68 i z dnia 23 września 2016 r., II CZ 73/16, LEX nr 2151416).

Opisane wadliwości zaskarżonego postanowienia są znaczące, przez co uniemożliwiają dokonanie jego kontroli instancyjnej. Dlatego też zarzut naruszenia przepisu art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c.

okazał się trafny (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 lutego 2006 r., II CSK 136/05, LEX nr 200973; z dnia 4 stycznia 2007 r., V CSK 364/06, LEX nr 238975; z dnia 9 listopada 2017 r., I CSK 607/16, LEX nr 2426560). W tej sytuacji nie można także odeprzeć zarzutów naruszenia przepisów art. 305¹ k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c., art. 292 zdanie drugie k.c. w zw. z art. 172 § 1 lub § 2 k.c.

Nie jest natomiast zasadny zawarty w apelacji zarzut odnoszący się do wadliwego nieprzyjęcia przez Sąd Rejonowy, że wskutek ustania jednolitego funduszu własności państwowej i uwłaszczenia poprzednika uczestnika (przedsiębiorstwa państwowego) zarządzanym przez niego mieniem - na podstawie niezastosowanego przez Sąd przepisu art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r., nr 2, poz. 6; dalej powoływanej jako u.z.u.p.p.) nastąpiło z mocy prawa ustanowienie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, z dniem 7 stycznia 1991 r. Polski system prawny nie zna pojęcia służebności legalnych, które obciążają inne nieruchomości z racji położenia lub w wyniku obowiązków nakładanych przez prawo. Przepisy prawa sąsiedzkiego (art. 145 k.c., art. 146 k.c. i art. 151 k.c., a także art. 305² k.c.), które przewidują powstanie służebności, są jedynie źródłem roszczeń o ich ustanowienie, zatem służebności te nie powstają z mocy ustawy. Zgodnie z generalną regułą przyjętą w kodeksie cywilnym, powstanie służebności wbrew woli właściciela nieruchomości obciążonej następuje na podstawie orzeczenia sądowego kształtującego prawo (art. 64 k.c. w zw. z art. 1047 k.p.c.). Dotyczy to również zmiany treści (art. 291 k.c.) oraz zniesienia służebności (art. 294 k.c. i art. 295 k.c.). Zasada ta znajduje uzasadnienie w charakterze praw rzeczowych, które są skuteczne erga omnes, w związku z czym skuteczność ta wymaga przestrzegania jawności tych praw. Nakazowi skierowanemu do właściciela rzeczy obciążonej oraz osób trzecich, aby respektowali cudze prawo rzeczowe, musi towarzyszyć jawność tego prawa, nie można bowiem wymagać poszanowania prawa rzeczowego, którego istnienie lub treść są niedostępne dla uczestników obrotu. Przepis art. 1 pkt 9 u.z.u.p.p. nie wskazuje na ustanowienie służebności gruntowej o treści służebności przesyłu, nie zawiera żadnych normatywnych kryteriów dotyczących zakresu i sposobu jej wykonywania. Ponadto, powstająca z mocy prawa służebność gruntowa przesyłu byłaby nowym typem ograniczonego prawa rzeczowego, wytworzonym z naruszeniem zasady numerus clausus, a same względy funkcjonalne i pragmatyczne - zagwarantowanie niezakłóconego wykonywania władztwa w odniesieniu do cudzej nieruchomości, w powiązaniu z regułą kontynuacji - nie wystarczają do uznania, iż na nieruchomościach Skarbu Państwa doszło do powstania służebności o treści służebności przesyłu. Rozstrzygające znaczenie w państwie prawa muszą mieć racje konstrukcyjne i konstytucyjne, uzasadniające wniosek przeciwny, iż nabycie przez przedsiębiorstwo państwowe - na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r. nr 2, poz. 6) - własności urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomościach należących do Skarbu Państwa nie spowodowało uzyskania przez to przedsiębiorstwo z mocy prawa służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu obciążającej te nieruchomości (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2018 r., III CZP 50/17, LEX nr 2496261).

Z przyczyn podanych wyżej, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Busku - Zdroju. Sąd ten w pierwszej kolejności rozpozna zgłoszony przez uczestnika zarzut zasiedzenia służebności (odnosząc się do rodzaju prawa objętego zarzutem i podmiotu wskazywanego jako nabywca tego prawa - por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2015 r., III CZP 112/14, OSNC 2015/11/127 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2016 r., III CSK 422/15, LEX nr 2188640), z uwzględnieniem okoliczności wskazanych przez Sąd odwoławczy, w szczególności ustali, czyją własność stanowiła działka nr (...) w okresie mogącym prowadzić do zasiedzenia, od kiedy biegł termin zasiedzenia, czy objęcie przez poprzednika prawnego uczestnika nieruchomości w posiadanie w zakresie służebności o treści służebności przesyłu nastąpiło w dobrej, czy w złej wierze. W razie konieczności przeprowadzenia dalszego postępowania dowodowego, Sąd Rejonowy dokona tych czynności zgodnie z przedstawionymi wcześniej uwagami (w tym dotyczącymi dowodu z opinii biegłego z zakresu elektroenergetyki) i oceni zasadność wniosku, określając treść ustanawianej służebności i należycie motywując wysokość odpowiedniego wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu (art. 305² § 2 k.c.).

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

SSO Rafał Adamczyk SSO Cezary Klepacz SSO Teresa Strojnowska